

Alsof alles
maakbaar is

Je verliest aan het leven

Leven en verlangen
naar hun thuisland

Levend verlies

WegWijjs

biibel
studie
bond
lezenlerenleven

maart april 2022 | jaargang 76, nr. 2
in samenwerking met Dit Koningskind

4 **Troost en hoop** | Frits Tromp

Bijbelstudie Er zijn meerdere vormen van levend verlies te noemen in ons dagelijkse bestaan. Ook in de Bijbel staat hoe het leven in al zijn gebrokenheid wordt geleefd. Bij de zondeval wordt beschreven hoe het is om te leven met verlies. De Bijbel helpt om verlies bespreekbaar te maken.

8 **Littekens** | Frits Tromp

Uitwerking Levend verlies en het lijden zijn onderdeel van ons leven geworden. Maar telkens lees je in de Bijbel over hoop en troost. Want dit lijden hoort niet bij het leven en levend verlies heeft niet het laatste woord. Uiteindelijk is daar de overwinning op Golgotha.

12 **'Je blijft er tegenaan lopen'** | Annet Jonker

Interview Esther Scholten vertelt hoe het leven voor haar en haar man is als het gaat over "Levend Verlies". Door de beperking van Naut gaat er voor hen veel tijd zitten in regelingen. Hoe kunnen ze zijn ontwikkeling stimuleren en wat is goed voor de beide andere kinderen en henzelf?

16 **Een herder met een tweede leven** | Huib Noordzij

En zó voort Noordzij schetst het levensverhaal van Adam Billigius. Hij liep met anti-gereformeerde gevoelens rond. Hij was onzuiver in de leer en onbetrouwbaar in zijn levenswandel. Maar hij keert terug op zijn schreden en krijgt een tweede kans. Het geeft een beeld van het kerkelijke leven van zijn tijd.

Verder

Gedicht Gebed om moed Blijvend van kracht	11
Op de klank af De weg, de waarheid en het leven	14
Met luide Trom(p) Psalm 139	15
Verbeelding verwoord Als een bloem	18
Aan het Woord De overleggingen van mijn hart	20
Boeken	21
InZicht Anne Frank	24
Bondig	26
In het volgende nummer	27

"..ook wij zuchten in onszelf in afwachting van de openbaring dat we kinderen van God zijn, de verlossing van ons sterfelijk bestaan.

In deze hoop zijn we gered."

Romeinen 8: 23, 24

Levend verlies

We weten allemaal wat rouwen is wanneer we een dierbare door de dood verliezen. Maar weten we ook dat we kunnen rouwen over het verlies van iemand die nog bij ons is? Dus nog niet is overleden?

'Levend Verlies' is de term die de Vlaamse rouwtherapeut en klinisch therapeut Manu Keirse introduceerde. Met deze term wordt de levenslange rouw bedoeld, die je ervaart wanneer jijzelf of een naaste, getroffen wordt door een chronische ziekte of beperking. Het gaat over het verdriet dat altijd kan opklaaien, verwacht of onverwacht, en dat soms verergert door de jaren heen.

Rouw en verlies gaan niet altijd alleen samen met de dood of het overlijden van iemand. Het gaat juist om het rouwen over het leven zelf. Dit zorgt voor veel onbegrip, omdat niet iedereen zich hierin kan verplaatsen.

*Blijf zonder ophouden
voor elkaar bidden*

We kennen vast allemaal wel situaties, bij onszelf of bij een ander, waar sprake is van levend verlies. Een paar voorbeelden:

- je ziet of spreekt na een ruzie of verdwijning iemand uit je familie niet meer;
- je weet niet hoe je iemand moet steunen in zijn of haar periode van afnemende gezondheid;
- je kunt iemand niet meer bereiken door dementie of de periode voor het overlijden;
- of iemand is plotseling door ziekte, een ongeluk of diagnose volledig veranderd;
- of...;

In het interview met Esther Scholten, dat in deze *WegWijs* is te lezen, waarin ze vertelt over het leven met hun gehandicapt kindje, zegt zij: "Wij zitten in een rouwproces dat niet over gaat." En over de hulp die ze daarbij zoekt: "Ik volgde een tijdje geleden een webinar van Manu Keirse over levend verlies. Wat een feest van herkenning!"

We hopen dat dit nummer, dat in samenwerking met Dit Koningskind is gemaakt, je raakt en verder helpt, in welke situatie je ook zit. Wees je ervan bewust dat rouwen mag. Ieder in de eigen situatie en zoek hulp....

Wees je ervan bewust dat ook jij de ander kunt helpen en ondersteunen...
...en blijf zonder ophouden voor elkaar bidden, zoals onze Heelmeester ons dat zelf geleerd heeft.

*Trudy van der Boom-Los,
één van de twee voorzitters van Steunpunt Bijbelstudie*

*Bij dit thema maakten we een online dossier
waarmee je je verder in het onderwerp kunt verdiepen.
Scan de code en lees artikelen, bekijk filmpjes en meer!*

Troost en hoop

Sinds kort ben ik als geestelijk verzorger (in opleiding) werkzaam in een zorginstelling in Noord-Nederland. In deze instelling wonen mensen die zorg nodig hebben, vanwege dementie, ziekte van Huntington of het syndroom van Korsakov. Het rondlopen op deze afdelingen is bijzonder: het dagelijks leven in deze instelling laat zien wat 'levend verlies' is.

Levend verlies is een vorm van rouw die blijvend, levenslang is. Je kunt daarbij denken aan de mensen in een zorginstelling: je zult je vader of moeder, je partner, je kind maar moeten wegbrengen naar een instituut, omdat de zorg thuis niet meer kan. Deze persoon is er nog wel, fysiek gesproken – maar die persoon *is* er niet meer, je herkent hem of haar niet meer. “Jan is er wel, maar hij is er niet. Wie hij was, is door de ziekte aangetast.”

Ook op andere manieren komt levend verlies voor. Een huwelijk dat eindigt in een echtscheiding; van die eeuwige trouw is niets gekomen, terwijl je partner misschien zelfs wel een nieuwe relatie is aangegaan. De promotie die er niet komt – of misschien zelfs de degradatie in je werk; je wordt tekort gedaan, omdat je niet de positie krijgt of hebt die eigenlijk beter bij je past dan wat je nu doet. Het moeten werken om geld in het gezins-laasje te brengen, terwijl je liever had gestudeerd; je hebt niet de kans gehad om

je talenten in te zetten tot een groter doel.

Voorbeelden

Je verliest aan het leven. De voorbeelden zijn talloos. Het is een vorm van lijden, wat in dit ondermaanse bestaan de dagelijkse praktijk is. Het levend verlies is onderdeel van ons leven, maar *hóort* niet bij ons leven. De Bijbel schrijft eerlijk en realistisch over het levend verlies. De Bijbel is geen sprookjesboek, waarin prinses en prinsessen de hoofdrol spelen. En waarin het zonder meer goed komt, 'want ze leefden nog lang en gelukkig'. Nee, in de Bijbel staat onomwonden hoe het leven in al zijn gebrokenheid wordt geleefd. Al vanaf bijna de eerste bladzijden in Genesis wordt verteld van het levend verlies. Gelijk bij de zondeval wordt beschreven hoe het is om te leven met verlies. De ogen van Adam en Eva worden geopend op het moment dat ze, op dringend advies van de slang, eten van de boom van kennis van goed en kwaad. Die open ogen geldt letterlijk:

de eerste mensen, gemaakt door God en naar Zijn beeld, zien dat ze naakt zijn. De onderlinge openheid die dit echtpaar had, wordt teniet gedaan. Het gevolg van de zondeval is direct duidelijk. Zoals gewoonlijk wilde de HEER God een avondwandeling maken met Adam en Eva, maar zij verborgen zich tussen de bomen. Zouden dat de twee bomen in de Hof van Eden zijn – die ene boom van kennis van goed en kwaad en die andere boom, de levensboom?

De Bijbel schrijft eerlijk en realistisch over het levend verlies

De gevolgen van deze stap zijn helder: niet meer leven in het paradijs, de onderlinge verhouding tussen de man en de vrouw wordt aangescherpt, de openheid wordt bedekt met vijgenbladeren en later met dierenvellen. Het duurt niet lang

God laat weten dat Hij het hier niet bij laat.

of de kinderen van dit eerste aardse gezin staan elkaar naar het leven: Kaïn vermoordt zijn jongere broer Abel, omdat hij zich tekort voelt gedaan. Levend verlies is onderdeel van het leven sinds de zondeval, maar het hóórt niet bij het leven zoals de Schepper dat had bedacht toen Hij de mens, mannelijk en vrouwelijk, schiep naar Zijn beeld.

Schijn ophouden

In de hele Bijbel wordt duidelijk wat het levend verlies is. Abrahams oomzegger Lot, na het vertrek uit Sodom. Koning Saul die zijn monarchie verliest, nadat hij de gunst van God heeft verspeeld (1 Sam. 15). De ballingschap van de twee Israëlitische koninkrijken. De Klaagliederen van Jeremia. De Psalmen, zoals psalm 51 of psalm 137. De weduwe van Sarefat. Het verdriet en de jaloezie dat ontstaat bij polygamie, waarbij de ene vrouw géén kinderen kan krijgen, terwijl haar 'rivaal' wel kinderen krijgt. De rechtschapen man Job uit Us. De verlamde man bij de zuilengang van Betzata (of Bethesda, zie Joh. 5).

De Bijbel sluit de ogen niet voor deze vormen van levend verlies. We hoeven dus niet de schijn op te houden. Dit soort vormen van lijden komt voor. Dat in de Bijbel zulke verhalen staan opgetekend, laat ons zien dat we ons kunnen en mogen uiten over

wat ons overkomt.

Het delen van zulke verhalen is al heel wat. De herkenbaarheid dat anderen óók te maken hebben met levend verlies, een lotgenotentraject, het helpt om een taboe te doorbreken en het verlies bespreekbaar te maken. De Bijbel is geen sprookjesboek. Het laat het leven in alle rauwheid zien. In een zorginstelling is dat misschien wel het meest duidelijk te zien. Maar ook in het leven van wie buiten een zorginstelling woont, is levend verlies duidelijk aanwezig.

Realistisch

Toch houdt de Bijbel niet op bij het tonen van dit rauwe bestaan. Het leven is niets meer dan een voortdurend sterven, bidt het klassieke doopformulier. Maar zo realistisch de Bijbel over het levend verlies praat, zo realistisch praat de Bijbel ook over hoop en troost. Rauwheid en hoop gaan in de Schrift hand in hand. Gelijk na de zondeval laat God weten dat Hij het hier niet bij laat. De woede van Job wordt hem in positieve zin aangerekend, omdat hij goéd sprak over God. Bij de verlamde van Betzata laat Jezus Zijn grootheid zien. Waar Habakuk de vernietiging ziet, zal hij nochtans juichen. De profeet Jesaja klaagt de religieuze leiders aan, om óók troost te bieden. Het gaat om de bijbelse troost niet om een goedmakertje, een glas ranja

en een aai over je bol. Die troost vraagt wel wat: het leven. Het échte leven. Hoe dat eruit ziet, liet God al bij die eerste pagina's van Genesis zien: er wordt ingegrepen om het levend verlies te herstellen. Op Goddelijke wijze.

.....

F.L. Tromp (1986) is schrijver en geestelijk verzorger (i.o.). Hij woont in Leeuwarden

Samenvatting

Levend verlies wordt door Frits Tromp omschreven als een vorm van rouw die levenslang is. Het kan dan gaan om een geliefde die naar een zorginstelling moet, omdat de zorg thuis niet meer gegeven kan worden, maar hij geeft ook andere voorbeelden. Het is een onderdeel van ons leven, maar hóórt er niet bij. Al in Genesis wordt verteld van het levend verlies en hoe het is om er mee te leven. In de Bijbel komen andere vormen van lijden voor. De Bijbel praat realistisch over het levend verlies, maar ook over hoop en troost. God zelf grijpt in om het levend verlies te herstellen.

HOOFD

HART

HANDEN

- Bestudeer eens een of meer bijbelse voorbeelden van levend verlies. Wat herken je? Wat doet het jou dat deze situaties in de Bijbel worden beschreven?
- Breng eens onder woorden welke troost de Bijbel biedt in moeilijke situaties? Wat betekent die troost voor jou?
- Wat voor doel zou leed kunnen hebben? Je zou kunnen denken aan:
 - God verheerlijken (Joh. 9:3)
 - Heiliging (Hebr. 12:6,10)
 - Straf (Jer. 36:3)
 - Opbouw (Jak. 1:2-4)
 - Anderen bemoedigen (2 Kor 1:3,4)
 Kun je eigenlijk wel in dit soort termen over lijden spreken? Bestaat er ook zinloos lijden? Of maakt zinloosheid altijd deel uit van lijden?
- Herken je situaties van levend verlies die in het eerste artikel van Frits Tromp genoemd worden? Ken je in je eigen leven of in het leven van mensen om je heen voorbeelden van levend verlies? Wat voel je daarbij? Verdriet, boosheid, worsteling, vertrouwen, troost?
- Verdiep je (weer) eens in het lijden van vervolgte christenen. Wat geeft hen moed? Wat kun je van hen leren?
- Mensen die het moeilijk hebben, hebben opvallend vaak een voorkeur voor het bijbelboek Openbaringen. Waarom zou dat zijn?
- Hoe zou je als christen kunnen reageren op leed dat je overkomt? Denk aan:
 - Aanvaardend (Rom. 5:3)
 - Volhardend (Ps. 27:14)
 - Biddend (1 Petr. 5:7)
 - Anderen dienend (2 Kor 1:3,4)
 - Hopend op God (Ps. 13:6)
 Zie je hiervan ook voorbeelden om je heen of in je eigen leven?
- Lees 1 Korintiërs 12:26. Bedenk eens hoe je iemand die lijdt onder levend verlies zou kunnen bemoedigen.

CITATEN

Je kunt veel winnen als je van verlies leert. Michelangelo

Ik heb altijd geloofd, maar nu weet ik uit eigen ervaring dat het licht van Jezus sterker is dan de diepste duisternis. Corrie ten Boom

Verliezen is erger dan de dood, omdat je met je verlies moet leren leven. Bill Musselman

Verdriet was daadwerkelijk een zwaar gewicht, dacht hij. Het voelde als een fysieke belasting. Je draagt het de hele dag bij je, niet kwijt te raken. Je schouders voelden in de avond als naar beneden getrokken. Roxana Robinson (schrijfster)

Een uitstekend vertrooster is hij die zelf troost nodig heeft. Chevalier de Bruix

Littekens

De Bijbel is een sprookjesboek. Het is opium voor het volk, omdat het gewone volk wordt zoetgehouden met het vooruitzicht van een beter leven dat komt. De Bijbel vormt mooie wereldliteratuur en is wel waar, maar niet echt gebeurd. Als het gaat om de beoordeling van het christelijk geloof en de Bijbel, is het commentaar niet altijd even mals.

Over de historische betrouwbaarheid van de Bijbel is al veel gezegd en geschreven. Over de betekenis van de Bijbel zijn hele bibliotheken mee gevuld. De Bijbel is wereldliteratuur, waarmee het niet meer is dan bijvoorbeeld de Odysee of Moby Dick van Herman Melville, ook daarover is al het nodige gedeeld. In alle kritiek zit misschien nog wel een terecht punt. Al is het maar dat kritiek de ander scherp houdt. Toch is het met de Bijbel iets anders. De Bijbel is een verzameling van boeken en geschriften, die niet zozeer een zoethoudertje zijn of een sprookje. Aan het eind is er niet een olifant die het verhaal uitblaast, waarna de hoofdpersonen nog lang en gelukkig leven.

Levend verlies

De Bijbel staat vol met verhalen over hoe het leven eruit ziet. Daarbij worden de ongemakkelijke situaties niet vermeden. Evenmin worden wat lastige momenten net even iets anders voorgesteld, zodat de personen er minder ongunstig uitkomen. Wat

naar voren komt, is dat het leven in alle volheid ook rauwe kanten heeft. De Bijbel sluit de ogen niet voor vormen van levend verlies. We hoeven dus niet de schijn op te houden. Dit soort vormen van lijden komen voor. Dat in de Bijbel zulke verhalen staan opgetekend, laat ons zien dat we ons kunnen en mogen uiten over wat ons overkomt. Het bekendste voorbeeld is Job, die alles verliest. Zijn welvaart, zijn gezin, zijn gezondheid, alles wordt hem afgenomen. Om nog maar te zwijgen van iemand als Jozef, die in een put wordt achtergelaten en later als een anonieme slaaf wordt verkocht aan rondtrekkende Ismaëlieten. Of neem de verhalen over mannen met meerdere echtgenotes: onderlinge haat en nijd, doorgaans gekoppeld aan het krijgen van kinderen, leidt tot conflicten. Daar weet aartsvader Jakob alles van, met zijn twee vrouwen en twee bijvrouwen. Net als zijn grootvader Abraham, of later Elkana met zijn vrouwen Hanna en Peninna. Sinds Adam en Eva in de tuin van Eden aten van die ene boom, is het levend verlies en het lijden on-

derdeel van ons leven geworden. Dat betekent overigens niet dat levend verlies ook bij het leven hoort. De Bijbelverhalen laten zien dat wat hier gebeurt, niet gebeurt omdat het er nu eenmaal bij hoort. De voorbeelden van levend verlies, van lijden, gebeuren omdat de vader van de leugen het leven ingrijpend heeft aangetast.

Verbrijzeld

Telkens lees je in de Bijbel over hoop en troost. Geen makkelijke woorden, overigens. Alsof het om een aai over je bol gaat en een pleister op een wond. Dat is wat je in sprookjes van de gebroeders Grimm leest. Evenmin lees je over dat het allemaal toch weer goed afloopt, zoals in de wereldliteratuur.

Al vanaf het moment dat het lijden het paradijs binnentreedt, wordt gezegd dat dit lijden niet bij het leven hoort. Laat staan dat het levend verlies het laatste woord heeft. Want dat Adam en Eva met levend verlies te maken hebben, is gelijk duidelijk bij het eten van die vrucht. De schellen vallen Adam en Eva van de ogen en

D-Day hééft plaatsgevonden,
V-Day komt er aan.

ze zien dat ze naakt zijn. Waar ze tot kort daarvoor in alle rust en vrijheid heersten over de schepping, moet nu hard worden gewerkt. Het echtpaar heeft nu weet van dood en lijden.

Job weet zich getroost door Gods ingrijpen

Juist op dát punt geeft de Schepper een vooruitblik: dit lijden, het verlies in het leven, heeft niet het laatste woord. Nu de zonde haar intrede heeft gedaan, wordt de mens in de hiel gebeten – maar wie in de hiel bijt, diens kop wordt vermorzeld. Daar wordt in de hele Bijbel naar uitgekeken, naar het moment dat de kop van de zonde wordt verbrijzeld. Dat perspectief is geen zoethoudertje, een 'eind goed al goed'-slot van het grotere verhaal. Misschien wel juist integendeel: het levend verlies kan heel goed littekens achterlaten in de hiel. Hoe zal aartsvader Jakob zich hebben gevoeld, toen hij in Egypte zijn doodgewaande zoon Jozef in de armen sloot? Job weet zich in zijn ellende getroost door Gods ingrijpen, als hij zegt: Mijn redder leeft – hoezeer mijn huid ook is geschonden, toch zal ik in dit lichaam God aanschouwen. Ik zal Hem aanschouwen, ik zal het met eigen ogen zien, ik, geen ander, heel

mijn binnenste smacht van verlangen (Job 19: 26-27).

Herstel

Het verbrijzelen van de kop van de slang, de beslissende tik is uitgedeeld op Golgotha. Decision Day, D-Day, hééft plaatsgevonden. Jezus heeft overwonnen, maar ook dat is met een geschonden huid. Immers, als Jezus na Zijn opstanding Zich laat zien aan discipel Thomas, wordt de leerling uitgenodigd om zijn vingers te leggen op de wonden in de zij en de handen. Victory Day, V-Day, moet nog komen, maar D-Day is geweest – in de tussentijd gaat de duivel als een briesende leeuw rond om te kunnen vernietigen wat maar op zijn pad komt. Wat daar de gevolgen van zijn, is dagelijks merkbaar. We brengen geliefden naar een zorginstelling, omdat de verzorging thuis niet meer kan. De ouder, de partner, het kind verliest zich aan het leven, vanwege dementie of een lichamelijke achteruitgang. Dit lijden maakt onderdeel uit van ons leven, maar hoort er zeker niet bij. De Bijbel sluit de ogen niet voor dit ondermaanse bestaan, het maakt het leven niet mooier of meer maakbaar dan het is. Zo ziet ons leven eruit, na het eten van die boom van kennis. Maar midden in dit beschadigde leven, wordt beloofd dat waar

het lijden de kop op steekt, ditzelfde lijden de kop wordt verbrijzeld. Dit is geen social media, waarin alleen maar het mooie en goede worden getoond. Dit Bijbelse leven heeft oog voor wat mislukt, voor wat we in het leven verliezen. Omdat herstel plaats vindt.

F.L. Tromp (1986) is schrijver en geestelijk verzorger (i.o.). Hij woont in Leeuwarden.

Begin april komt er op Beleefmee.nl een uitzending online waarin drie mensen vertellen over de impact van levend verlies in hun leven.

Scan de QR-code of ga naar www.beleefmee.nl en zoek op 'levend verlies'.

Samenvatting

De Bijbel sluit de ogen niet voor vormen van levend verlies. We mogen ons uiten over wat ons overkomt. Het bekendste voorbeeld hiervan is wel Job, die alles verliest. De vader van de leugen heeft het leven ingrijpend aangetast. De zonde heeft haar intrede gedaan, maar het lijden, het verlies in het leven heeft niet het laatste woord. Toch kan het littekens achterlaten. Op Golgotha is echter de beslissing gevallen. Midden in dit beschadigde leven wordt beloofd dat het lijden de kop wordt verbrijzeld. Dit Bijbelse leven heeft oog voor wat we in het leven verliezen.

Blijvend van kracht

*Wat mij zo troost o God-
dat het eenmaal gezegende
geen tijdelijk karakter heeft,*

*niet verdampt,
wegsijpelt uit de geschiedenis.*

*Blijvend is het van kracht,
nog altijd maakt het deel uit
van de werkelijkheid.*

*Hoe bepalend mag het zijn
voor de grote toekomst.*

*Voor U geldt:
eenmaal gezegend,
voorgoed gezegend.*

*Een troost o God.
En veelbelovend.*

*Misschien is uw Rijk
toch wel dichterbij
dan wij vermoeden.*

Hans Bouma

*Uit: Ik wou zo graag dat ik wat troost kon geven; De mooiste
troostgedichten, KokBoekencentrum 2020, Utrecht
(zie recensie verder in dit nummer)*

Gebed om moed

*Ik vraag U niet om vreugde en geluk,
hoewel 'k ernaar verlang met heel mijn wezen.
Ik weet te goed: de zoetste vreugd breekt stuk,
en er zijn wonden, die nooit meer genezen;
ik tracht te zeggen: wat Gij doet is goed -
maar geef mij toch een heel klein beetje moed!
Ik vraag niet om een leven zonder strijd:
de vrede is het waard, ervoor te vechten.
Als in mijn hart maar groeit de zekerheid
dat 'k mij door alles meer aan U ga hechten.
Want als ik bij U ben is alles goed -
maar geef mij toch een heel klein beetje moed!
Ik vraag U niet dat ik begrijpen mag
waarom Gij déze weg mij hebt gewezen;
mijn denken is verward en elke dag
brengt nieuwe twijfel, doet opnieuw mij vrezen.
En toch geloof ik: Gij maakt alles goed -
maar geef mij alstublieft een beetje moed!*

Nel Benschop

‘Je blijft er tegen aan lopen’

‘We wilden heel graag kinderen,’ vertelt Esther, ‘dat vonden we allebei heel leuk. Natuurlijk is het niet vanzelfsprekend dat alles goed gaat. De twintigweken echo was voor mij niet per se ontspannen. Gelukkig waren ze goed hoor, bij alle drie, al wist ik heel goed dat dat geen garantie was.’

An het woord is Esther Scholten. Ze vertelt hoe het leven voor haar en haar man Niels is als het gaat over ‘Levend Verlies.’ ‘We hebben de beperking van Naut ‘geaccepteerd’, maar de confrontatie blijft in heel veel fases van zijn leven.’ Na Levi en Daniël wordt Naut geboren. Het eerste jaar is hij een hele normale baby. Na een week lacht hij al en met tien maanden loopt hij los. Hij ontwikkelt zich mentaal en fysiek heel goed en ze kunnen hem makkelijk ergens mee naar toe nemen. Dan zit hij een tijdje niet lekker in zijn vel. ‘Misschien last van tandjes of ontwikkelingsfase, dachten we,’ zegt Esther. ‘Maar het ging niet over. Hij ging met zijn ogen draaien, kreeg een frons op zijn voorhoofd en de blik in zijn ogen veranderde. Hij zat steeds meer in zijn eigen wereld. Ik kan het niet goed omschrijven. Toen ik later foto’s terugkeek zag ik hoe erg hij in een paar maanden tijd veranderd was.’

Hij is nu vier en een half jaar. ‘Hij slaapt slecht en is ’s morgens heel vroeg wakker. Hij is thuis erg actief

en vrolijk. Hij heeft een hele sterke eigen wil. Hij is het liefst in beweging: schommelen of trampolinespringen. Hij houdt van muziek en gekleurde lampjes. Woorden zijn er nagenoeg niet. We zijn net begonnen te proberen te communiceren met gebaren en pictogrammen. We liepen thuis tegen veel praktische dingen aan. Hij haalde kastjes leeg en klom over het traphekje. Vooral de kamers van zijn broers vond hij

Je leert heel veel meer dankbaar en blij zijn met kleine dingen.

erg interessant. Dus daar hebben we oplossingen voor gevonden. We hebben bijvoorbeeld een hek naar de keuken en naar de trap. Hij slaapt in een afgesloten bed. Eigenlijk heeft hij één op één begeleiding nodig, we staan constant ‘aan,’ zegt Esther.

Niels heeft ander werk zodat de tijden te combineren zijn met de zorg voor de kinderen. Anderen zeggen: ‘fijn

weekend’. Voor Niels en Esther is ‘weekend’ hard werken. ‘De andere jongens aandacht geven en zelf nog wat rust pakken. Naut moet in het weekend zijn energie kwijt. Dat kan op een omheind schoolplein met speeltoestellen in de buurt. De step mee en dan is Naut in zijn element en geniet zichtbaar.’

Esther: ‘we vragen ons vaak af: wat is goed? Wat is de beste zorg voor Naut? Hoe kunnen we zijn ontwikkeling stimuleren? Wat is goed voor Levi en Daniël en onszelf? Die belangen zijn soms zo verschillend. Je wilt iedereen recht doen.’

En er gaat heel veel tijd zitten in regeldingen. De indicatiesteller heeft Naut nog nooit gezien en weet niet hoe hij is. Ik heb nu een indicatie dat Naut eens per twee weken ergens kan logeren. Maar we vinden het zo moeilijk om hem weg te brengen. Hij is nu aan het wennen, heeft er nog niet geslapen. Ik zie ertegen op, maar we hebben het zo nodig. Iets leuks met zijn vijven doen is geen optie, naar de kerk gaan Niels en ik om de beurt.

We splitsen ons vaak op. Niels gaat vaak voetballen met de oudste twee, ik wandel met Naut. We gaan met Levi mee naar de handbalwedstrijd en met Daniël naar zwembles. We proberen het allemaal zo te doen dat Levi en Daniël er niet bij inschieten. Zelf komen we als laatste aan de beurt. Onze sociale contacten zijn erg veranderd. Ik heb goed contact met een paar vriendinnen, dat loopt vooral via whatsapp. Met drie lotgenoten wandel ik af en toe en dat is voor mij heel belangrijk. Je hebt aan een half woord genoeg. Ik hoop dan ook dat anderen iets hebben aan dit artikel. Je bent niet de enige. En wij zijn niet de enigen die het moeilijk hebben, iedereen heeft zijn eigen struggle.'

Niels en Esther krijgen heel veel hulp van hun familie, en daar zijn ze ontzettend blij mee. 'Vooral tijdens corona heeft ons dat er echt doorheen geholpen. Want

quarantaines met Naut thuis zijn geen feestje. Maar Naut wordt steeds groter en sterker. Ik krijg hem bijvoorbeeld niet meer alleen in de wandelwagen als hij dat niet wil,' vertelt Esther. 'We kunnen de zorg voor hem bijna niet meer aan anderen overlaten.

Ik word erg verdrietig als ik aan de toekomst denk. En ik ben ook weleens boos en opstandig. Waarom overkomt ons dit?! Hoe houden

De belangen zijn soms zo verschillend. Je wilt iedereen recht doen.

we dit vol?! Ik heb veel aan Job, die alles verloor en God allerlei vragen stelt maar ook geen pasklaar antwoord krijgt. Toch blijft hij op God vertrouwen.

We houden heel veel van Naut, hij is ons kind. Hij is heel puur. Als hij je een - spaarzame -knuffel geeft, spring je een gat in de lucht en smelt je hart. Je leert heel veel meer dankbaar en blij zijn met kleine dingen. Ik volgde een tijdje geleden een webinar van Manu Keirse over levend verlies. Wat een feest van herkenning!

Wij zitten in een rouwproces dat niet over gaat. Laatst kwam ik op straat een moeder tegen met een kindje in het voorzitje. 'Mama,' zei het kindje, en ik schrok. Naut zal misschien nooit mama of papa zeggen! Dit soort dingen overvalt je. En bij ons blijft het doorgaan. Ik zou Naut óók zo graag met een rugzakje om naar de basisschool brengen, zoals ons buurjongetje nu. Het verschil met leeftijdsgenootjes wordt steeds groter. We proberen niet te ver vooruit te kijken. Stap voor stap.'

De weg, de waarheid en het leven

Wie maakt jou gelukkig?

In de bijbel kom je mensen tegen die op een bepaald kruispunt in hun leven een afslag nemen naar een doodlopende weg. Kijk eens naar Kaïn. Als de Heer geen aandacht schenkt aan zijn offer wordt hij woedend. God waarschuwt hem nog: Ga terug Kaïn. Kijk wat er in je hart leeft, beheers de omstandigheden, dien ze niet. Maar als een blind paard rent hij door, weigert de uitgestoken hand en reageert zich af op Abel, zijn broer, de brave Hendrik.

Zie koning Saul. Hij, de uitverkoren koning, verworpen door God vanwege zijn ongehoorzaamheid, keert niet om maar jaagt achter David aan, de succesvolle en betere kandidaat voor het koningschap, om hem te doden. En Judas Iskariot gaat ook die weg. Hij, een dief en bovendien misschien wel teleurgesteld in Jezus' koningschap denkt het te redden door hoogverraad.

Welke weg kies je, waar zoek je je heil als je in een ellendig zwart gat kijkt? Wie maakt jou gelukkig? Ook zulke situaties kom je in de bijbel tegen. Het klinkt allemaal als een doodlo-

pende weg. Wat te denken van het verdriet in het leven van Adam en Eva: Abel dood en Kaïn buiten beeld. Hoe moet dat nu met Gods belofte van verlossing? De jonge schaapherder David zou koning worden, maar het lijkt er helemaal niet van te komen. Zijn vrouw Michal afgepakt, zijn familie elders ondergebracht en hijzelf zijn leven niet zeker. Een koninklijk leven? Enkel verlies en verdriet! Wat ging er om in de discipelen toen ze Jezus zagen sterven aan het kruis? Was het niet alles één grote teleurstelling? Einde verhaal!

Al deze mensen hebben een ding gemeen: niet hun eigen ellendige weg maar Gods perspectief doet hen leven. Zijn Woord is een licht op hun pad, zodat zij uiteindelijk veilig aankomen waar God hen wil hebben. En zo kan het gebeuren het dat uit Adams nageslacht de Verlosser geboren wordt, dat David koning is naar Gods hart en dat de discipelen het evangelie van Jezus, de Redder van de wereld gaan verkondigen. Gods beloften bieden altijd uitzicht. Zijn weg loopt nooit dood, geloof je dat?

WEETJE

Vacature

Binnenkort komt er een vacature. Iets voor jou?

We zoeken een meelevend belijdend christen die:

- Houdt van taal en kan en durft te corrigeren
- Deadlines in de gaten houdt
- Handig is met de computer
- En de rust kan bewaren

De functie?

Eindredacteur van WegWijs

Een fijne vrijwilligersbaan waar je veel voldoening aan kunt beleven.

Reageren: Steunpuntbijbelstudie.nl of via de hoofdredacteur f.tromp@bijbelstudiebond.nl

Psalm 139

Van 22 januari tot en met 22 februari 2022 was het de Maand van de Bijbel. Verschillende organisaties probeerden in deze periode aandacht te genereren voor de Schrift. Het thema van deze Maand was Zingen; theologe en musicus Hanna Rijken en monnik en Theoloog des Vaderlands Thomas Quartier schreven voor de gelegenheid het bijbehorende essay.

De Psalmen vormen sinds jaar en dag het liedboek van de kerken. Het zijn woorden van de Heer zelf, die Hij ons in de mond legt. We hoeven gelukkig niet zelf naar woorden te zoeken, maar mogen Zijn woorden ons stamelend eigen maken. Dat is ontspannend.

Kerkvader Augustinus heeft ooit gezegd dat zingen twee keer bidden is. Zingen doet een mens goed; nu de cultuursector het door de corona-beperkingen zwaar te verduren heeft, merken we hoe we zingen (en kunst in het algemeen) zo erg missen.

Op verschillende manieren werden lezers van de Bijbel en christelijke media opgeroepen om na te denken over de favoriete Psalm. Of juist op zoek te gaan naar de meest onbekende Psalmen. Grote kans dat Psalm 23 (De Heere is mijn Herder), Psalm 42 ('t Hijgend hert der jacht ontkomen) en Psalm 139 (U doorgrondt en kent mij) tot de favorieten behoren. Psalm

119 zal door de lengte en inhoud waarschijnlijk tot de minst geliefde onder zijn gelijken behoren.

Van Psalm 139 bestaat een mooie, meer populaire versie van zangeres Trijntje Oosterhuis. Zij kwam een paar jaar geleden met het nummer Ken Je Mij?, een bewerking en hertaling van deze Psalm door haar vader Huub. In deze bewerking proef je iets van de worsteling tussen Schepper en schepsel: als Jij mij kent, wie ben ik dan?

Ook op een andere manier komt deze Psalm in de popmuziek aan de orde, weliswaar via de achterdeur. Daarvoor moeten we naar Ernst Jansz, die in 2010 kwam met Dromen Van Johanna.

Dat is de titel van een drieluik: een theatertournee, een cd met vertalingen van teksten van Bob Dylan én een verantwoording van die vertalingen. Eén van die vertalingen is het nummer Every Grain Of Sand, door Jansz overgezet naar het Nederlands als Iedere Korrel Zand.

Jansz geeft aan dat sommige Dylanfans in deze tekst een vergelijking zien met regels uit Auguries of Innocence van de Engelse schrijver en dichter William Blake. Jansz verwijst

toch liever naar Psalm 139: “Hoe rijk zijn uw gedachten, God / hoe eindeloos in aantal, / ontelbaar veel, meer dan er zandkorrels zijn. Ontwaak ik, dan nog ben ik bij u.”

Every Grain Of Sand heeft net als Oosterhuis' bewerking iets in zich van een worsteling. Over een ik-persoon die het soms niet helemaal zeker weet. Maar die zich troost met het idee dat iedere haar is geteld, net als elke korrel zand.

Een typisch Dylanesque parafrase van de Schrift, dat hij als geboren en getogen Jood, maar ook als wedergeboren christen goed kent. Je bent gezien en gemaakt in de buik van je moeder – maar die intimiteit tussen Schepper en schepsel is lang niet altijd merkbaar. Misschien dat daarom deze Psalm wel zo geliefd is: als een geloofsbelijdenis in tijden dat geloven niet altijd vanzelfsprekend is. Ook dan, juist dan is God aanwezig, Degene Die jou kent en weet wie jij bent. Hij heeft al je haren geteld.

Net zoals Abraham werd gewezen op Gods beloften: komende van alle kanten – tel de sterren, Abraham. We hoeven niet te twifelen aan Zijn beloften. Dat mogen we uitzingen met de woorden die Hij ons aangeeft.

Scan de QR-code en beluister Ernst Jansz – Iedere korrel zand

Een herder met een tweede leven

Op de boerderij van mijn opa en oma in Lemelerveld, lag de herdershond meestal aan de ketting. Als kind wist ik niet anders. Eens hadden ze een nieuwe herder, een prachtig groot dier. Maar wel agressief. De postbode kwam het erf niet op als die hond los liep. Toen oma de herdershond zijn dagelijkse portie eten niet meer durfde brengen en hij zelfs tegen opa gromde, was de maat vol. De hond werd opgehaald. Later hoorden zij dat hun herder een tweede leven had gekregen als politiehond in Zwolle. Beschikte hij over verborgen talent?

Maar nu willen wij het over een andere herder hebben. De kerkelijke loopbaan van Adam Billigius begon in 1578 als voorganger van de gereformeerde kerk van 's-Gravenzande. Na het overlijden van zijn vrouw, kwam hij - als vader van een groot gezin - er alleen voor te staan. Aanvankelijk genoot hij het vertrouwen binnen het kerkverband. Daarom werd hij kort na zijn komst regelmatig als bemiddelaar ingezet bij kerkelijke moeilijkheden, waarbij de leer van de gereformeerde kerk in geding was. Pas later werd duidelijk met welke anti-gereformeerde gevoelens hij zelf rond liep. Zijn hang naar het rooms-katholicisme baarde het kerkverband zorgen. Mogelijk dat hij daarom tussen 1583 en 1591 niet meer naar een synode werd afgevaardigd. Vanwege

zijn intieme omgang met een (dienst)meisje en hij bovendien zijn trouwbelofte aan haar niet nakomt, wordt hij in 1593 afgezet. Daarop vertrok hij naar Noord-Holland, waar hij toch weer als voorganger fungeerde op het toenmalige eiland Wieringen. Zijn verblijf duurde kort, want het volgende jaar vertrok hij naar het Utrechtse Montfoort. In zijn publicaties lasterde Billigius 'de reyne leer der Waerheydt'. Het moet een dieptepunt in zijn leven zijn geweest toen hij voor acht maanden in Den Haag gevangen kwam te zitten, met opnieuw een kerkelijke afzetting als gevolg. Bij zijn vrijlating in 1596 werd hij verbannen uit Holland, Zeeland en Utrecht. Onzuiver in de leer, onbetrouwbaar in zijn levenswandel, een ex-gedetineerde; die zien we niet meer op de kansel, zou je

denken. Maar Billigius keerde op zijn schreden terug. Hij vertrok naar Gelderland en krijgt daar steun van niemand minder dan de invloedrijke Arnhemse predikant Johannes Fontanus ('de hervormer van Gelderland'). Op diens aanbeveling wordt Billigius de nieuwe predikant van Ingen, binnen de classis van Nijmegen. Het is echt een raadsel waarom de gedreven en rechtzinnige Johannes Fontanus, zich ontfermde over een man Billigius. Toegegeven: de nood was hoog, op veel plaatsen zaten ze te springen om een predikant. Of kenden zij elkaar nog vanuit hun jeugd in Duitsland? Zag Fontanus misschien verborgen kwaliteiten in Billigius die hij wist te activeren? Maar kerkelijk rijst verzet tegen zijn herplaatsing in het ambt. Billigius meldt zich daarom bij de

Dit levensverhaal geeft wel een beeld van het kerkelijke leven van zijn tijd en dan vooral op het platteland.

particuliere synode van Zuid-Holland, in de hoop op verzoening. Hij overhandigde zijn persoonlijke geloofsbelijdenis en smeekte om vergeving “met weemoedicheydt ende tranen syns schulds ende belooft beternis van alles”. De synode wil met hem in overleg, maar daarvoor schrikt Billigius toch weer terug. Na enkele jaren geharrewar, waarbij duidelijk werd dat je Billigius niet op zijn woord kunt vertrouwen, staat het voor de Zuid-Hollandse kerken vast; Billigius mag daar niet meer de kansel op. Maar hij was intussen aan een tweede leven begonnen als herder in de Betuwe. Want te Ingen functioneerde Billigius als predikant in actieve dienst en klaarblijkelijk draaide hij binnen de classis Nijmegen volop mee. Verschillende jaren fungeerde hij als inspec-

teur (visitor) van deze classis, nam een keer zitting in het moderamen en trad zelfs eens op als kerkelijk examiner. Ondertussen bleef Billigius wel Billigius, een man die zich niet loyaal conformeerde aan kerkelijke afspraken. In 1606 gaat hij - zonder zijn classis daarin te kennen - in op de uitnodiging van graaf Floris van Pallandt om predikant te worden van Culemborg. Maar deze stad hoorde kerkelijk bij de classis Gorcum. En zo kwam Billigius weer in contact met het Zuid-Hollandse kerkverband. De particuliere synode van Zuid-Holland wil overleg en stuurt daarom afgevaardigden naar Culemborg. Maar graaf Van Pallandt laat deze mannen buiten staan. De kerken leggen zich uiteindelijk neer bij deze gang van zaken. Een belangrijke reden hiervoor

zal geweest zijn dat er geen klachten meer binnenkwamen over zijn leer en leven. Adam Billigius is op zichzelf niet zo’n boeiende persoon. Maar zijn levensverhaal geeft wel een beeld van het kerkelijke leven van zijn tijd en dan vooral op het platteland.

.....

Huib Noordzij is auteur van o.a. Handboek van de Reformatie en woont in Barneveld

Als een bloem...

Leonardo da Vinci maakte in de loop van zijn leven ruim 750 tekeningen van het menselijk lichaam. In zijn tijd – zo'n 500 jaar geleden – was er nog niet veel bekend over de menselijke anatomie. Maar Leonardo was een onderzoekende geest, hij wilde graag weten hoe het lichaam in elkaar zat en hoe het werkte. Daarom hield hij zich bezig met het ontleden van lichamen, soms samen met een jonge anatoom die les gaf aan de medische school van Pavia. Anatomen van nu zijn het erover eens dat hij met zijn ontdekkingen zijn tijd ver vooruit was.

Een van Leonardo's beroemdste tekeningen is die van een foetus in een geopende baarmoeder. Het is een objectieve, nauwkeurige weergave van wat hij zag, maar tegelijk laat het zien welke ideeën hij had over de menselijke foetus. Hij vergeleek die met het rijpende zaad van een plant dat zich bevindt in een zaaddoos. Net als alle zaden, zo denkt hij, heeft de foetus een navelstreng die breekt wanneer het zaad rijp is. Dan gaat de zaaddoos (de baarmoeder) open en onthult de inhoud. Leonardo tekende

de foetus in een warme rode kleur. Opgekruld en met de navelstreng om de beentjes lijkt het kindje inderdaad in de baarmoeder klaar te liggen om te gaan bloeien. Kleine schetsjes onder de tekening tonen de baarmoedermembranen die zich ontvouwen als de blaadjes van een bloem.

Prachtig is dat. Het herinnert ons aan de woorden van Psalm 103: de mens is als een bloem die bloeit op het veld. Daarom is iedere zwangerschap een tijd van verwachting en verlangen. Wat zal er worden van dit kind? Hoe zal het gaan bloeien? Tegelijk weten we maar al te goed dat die bloei op allerlei manieren verstoord kan worden en zomaar voorbij kan zijn. Zodra de wind de mens verzengt, is hij er niet meer, zegt de psalm.

In onze welvarende samenleving met haar uitgebreide medische zorg wordt daaraan vaak te gemakkelijk voorbijgegaan, alsof alles maakbaar is. Niet voor niets is er een beweging ontstaan die ons, met de term 'levend verlies', oproept om ons bewust te zijn van het verdriet dat mensen overkomt en om niet weg te kijken

als ze getroffen worden door leed en beperkingen.

Is in de kerk zo'n oproep ook nodig? Onze zestiende-eeuwse voorouders waren zich zeer bewust van dat levende verlies. Ze gebruikten er wel andere woorden voor. 'Dit leven is niet anders dan een voortdurend sterven', zeiden ze in het formulier voor de doop aan kinderen. 'Erkent u dat onze kinderen aan allerhande ellende, zelfs aan de verdoemenis onderworpen zijn?', vroegen ze aan de ouders. Deze woorden zijn verdwenen uit het formulier. Toch waren ze geen teken van pessimisme. Want niet alleen werd gewezen op de oorzaak van de ellende – de zonde –, maar ook op de redding: begraven in de dood van Christus mogen we met Hem opstaan.

Middenin de dood, zijn wij in het leven.

Ida Slump-Schoonhoven

Leonardo da Vinci,
Foetus in de baarmoeder;
schetsen en aantekeningen
bij de voortplanting
 (ca. 1511)

Leonardo da Vinci (1452 – 1519) was kunstenaar, filosoof, beeldhouwer, architect en uitvinder. Hij liet 1119 pagina's met aantekeningen en schetsen na die samen de *Codex Atlanticus* vormen. Allerlei onderwerpen komen daarin aan bod, zoals geneeskunde, vliegkunst, mechanische ideeën en projecten, wapenkunde, muziekinstrumenten, en biologische en anatomische thema's. Het blad met de foetus in de baarmoeder bevindt zich in de Koninklijke collectie in Groot-Brittannië.

'De overleggingen van mijn hart'

Aan de rivieren van Babel
daar zaten wij treurend
en dachten aan Sion.

Daar durfden onze
bewakers te vragen
om een lied.

Hoe zouden wij zingen
een lied van onze God
op vreemde grond?

Psalm 137

Je kunt je afvragen of Psalm 137 de benaming 'psalm' wel verdient. In deze psalm vinden we geen lofprijzing. Vers 4 zegt zelfs met zoveel woorden dat de zangers geen liederen over God meer kunnen zingen. God wordt pas tegen het einde aangeroepen in een vreselijke bede om wraak, die zelden in welke kerk dan ook wordt nagezongen.

Psalm 137 bezingt de ballingschap, de grote verlieservaring van Israël. De Judeeërs in Babylonië waren nog in leven, maar ze voelden zich alsof hun hart uit hun lichaam was gerukt.

In 1970 werd een deel van deze psalm verwerkt in een nummer van de reggaeband The Melodians. Maar het werd pas in 1978 door de popgroep Boney M. populair.

Reggaemuziek is verbonden met de rastafari-beweging die in de dertiger jaren van de vorige eeuw ontstond onder de zwarte bevolking op Jamaica, een eiland in de Caraïbische zee. Door de reggaemuziek verspreidde zich het gedachtegoed van deze beweging.

De Bijbel vormt voor de rastafari's of rasta's een belangrijke basis, aangevuld met een aantal oude geschriften. De rastafari's identificeren zich met de oudtestamentische verhalen omdat ook zij een geschiedenis van slavernij en ballingschap hebben. Er bestaan verschillende stromingen die verder of minder ver verwijderd zijn van het christelijk geloof.

Aanleiding voor het ontstaan van de rastafari-beweging was enerzijds een voorzegging over de kroning van een zwarte koning, en anderzijds de troonsbestijging van Ras (= Prins) Tafari Makonnen, beter bekend als keizer Haile Selassie van Ethiopië in 1930. Haile Selassie werd bijzonder populair op Jamaica. Volgens veel rastafari's is hij een godheid die hen eens zal terugbrengen naar Ethiopië. Anderen beschouwen hem als een

vertegenwoordiger van de Messias, maar verwachten daarnaast de terugkeer van Jezus Christus.

Voor rasta's is *By the rivers of Babylon* een lied over slaven en hun nakomelingen die in Babel (Jamaica, Amerika, de westerse wereld) moeten leven en verlangen naar hun thuisland Sion (Afrika/Ethiopië). De rivier die ze bezingen staat voor de Atlantische Oceaan die hen gescheiden houdt van hun thuisland.

By the rivers of Babylon bevat een belangrijke wijziging ten opzichte van de oorspronkelijke psalm. De laatste verzen zijn vervangen door een vers uit Psalm 19. *Mogen de woorden van mijn mond en de overleggingen van mijn hart u welgevallig zijn* (NV-51). Na deze woorden kun je geen wraakbeden meer zingen.

Je zou dit lied zomaar in de kerk kunnen zingen.

De uitvoering van *By the Rivers of Babylon* in de uitvoering van The Melodians (de oorspronkelijke uitvoerders)

God lééft

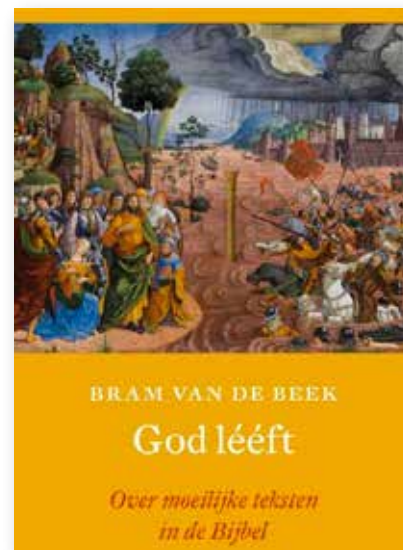
Over moeilijke teksten in de Bijbel zijn in de afgelopen jaren verschillende boeken verschenen. Denk aan de vierdelige serie Ongemakkelijke teksten. Iets langer geleden verscheen *De God die ik niet begrijp*, een boek van Christopher Wright over lastige geloofskwesties. In 2020 kwam daar dit boek bij. Van de Beek is bekend om zijn nadruk op het lijden van Christus en de nadruk op het kruis.

Bram van de Beek is emeritus hoogleraar symboliek van de Vrije Universiteit in Amsterdam en bijzonder hoogleraar systematische theologie aan de universiteit van Stellenbosch in Zuid-Afrika. Maar naast theoloog is hij ook botanicus. In 1974 promoveerde hij al op het onderwerp determinatie van bramen, wat hem de bijnaam Bramenbram opleverde.

In het boek zijn veertien Bijbelstudies en zeven preken opgenomen. Het begint met Zacharia 1 waar de ruiters tegen de engel van de Heer zeggen dat het overal vredig en rustig is. De engel van de Heer staat voor God zelf. God vindt dus zelf dat hij moet ingrijpen om Jeruzalem te herstellen. Maar net als bij Amos in het volgende hoofdstuk gaat het verlangen naar Gods optreden samen met huiver. Het is een verschrikking als God dingen gaat rechtzetten. Als Amos

profeteert lijkt het voorbij voor Israël, maar God is trouw aan Juda. Van de Beek roept ook ons op om ons heil op de juiste plaats te zoeken. Moeten we niet terug naar de Heer der heerlijkheid die gekruisigd is?

Ingrijpend is de preek over Ezechiël 16 waar Gods relatie met Israël duidelijk wordt. Van de Beek noemt Ezechiël 16 een van de naaste hoofdstukken uit de Bijbel. Het is zo afschuwelijk, dat Joden het niet lezen in de synagoge. Heel het boek Ezechiël is heftig, maar dat is ook Gods relatie met zijn volk. In dit boek ook een preek over Deuteronomium 7: 1-6 waar Israël het volk van Kanaän volledig met de ban moest slaan. In het boek van Wright wordt dit ook besproken. Wright zegt dat het een eenmalige verovering was en geen voorbeeld hoe de Israëlieten later met hun vijanden moesten omgaan. Van de Beek benadrukt dat God voor zijn volk een plek maakt om te leven zonder de besmetting van zonde. Maar het volk heeft het niet waargemaakt en latere koningen lieten evengoed hun zonen door het vuur gaan. Nee, de Bijbel is een realistisch boek: er is niemand die goed doet, ook niet één. Van de Beek zegt het al in het woord vooraf: de Bijbel gaat niet over een vredig bestaan in de omgang met God. Gods aanwezigheid kost

ons moeite. Het gaat er volgens hem ook niet om dat dé uitleg hier wordt gepresenteerd. Het is zoeken om te verstaan en vechten om waarheid te vinden en om te luisteren naar Hem die de Waarheid is. Ik spreek de wens uit met de woorden van Van de Beek dat door het lezen van dit boek “de betekenis van de diepste teksten over liefde, trouw en aanwezigheid echt tot ons door mogen dringen”. (PZ)

Bram van de Beek, *God lééft. Over moeilijke teksten in de Bijbel*, 2020, Kokboekencentrum, Utrecht, ISBN 978 904 353 366, 221 pag. € 16,99.

Een boek waar dit symbool bij staat is geschikt voor persoonlijke studie

Een boek waar dit symbool bij staat is geschikt voor gespreksgroep, bijbelstudiekring etc.

Gods liefde voor jou

Er is een nieuwe Bijbelstudie uitgekomen, met als onderwerp de liefde van God voor ons.

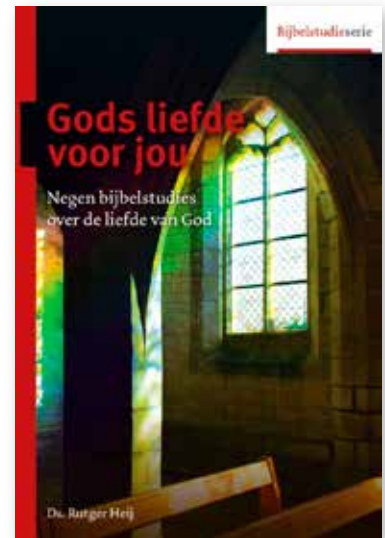
‘God is liefde’ lezen we in 1 Johannes 4, en dat is een prachtige omschrijving van wie God is, één die je kan vullen met blijdschap en die hoop en troost kan geven. Maar ook één die allerlei vragen kan oproepen, zoals: ‘Hoe kunnen er zoveel erge dingen gebeuren, als God liefde is?’ of ‘Als God liefde is, kan er toch geen eeuwige veroordeling bestaan?’

Sommige mensen willen alleen naar de goeiige kanten van die liefde kijken, wat kan leiden tot een zogenaamd ‘therapeutisch godsbeeld’; anderen benadrukken juist dat God weliswaar liefde is, maar dat je die liefde wel moet verdienen. Om de liefde van God voor ons beter te leren kennen, om in een liefdevolle relatie met Hem te kunnen staan,

is het belangrijk je denken te laten bepalen door wat er in de Bijbel staat. En dát motiveerde Rutger Heij tot het schrijven van deze Bijbelstudie.

Heij bespreekt steeds aan de hand van een bijbelgedeelte een aspect van Gods liefde (denk aan: Zijn goedheid, rechtvaardigheid, genade, woede). En hij brengt het allemaal dicht bij ons leven en onze vragen. De negen gekozen Bijbelgedeelten komen zowel uit het Oude als het Nieuwe Testament (bv. uit Ezechiël, Psalmen, Matteüs, Efeziërs).

Aan het slot van elk hoofdstuk, maar ook bij de subhoofdstukjes staan vragen die tot nadenken aanzetten. Ook staan er tips voor verdere verdieping.

Gods liefde voor jou geeft ongetwijfeld aanleiding tot mooie geloofsgesprekken. Rutger Heij is predikant te Heemse. (ME)

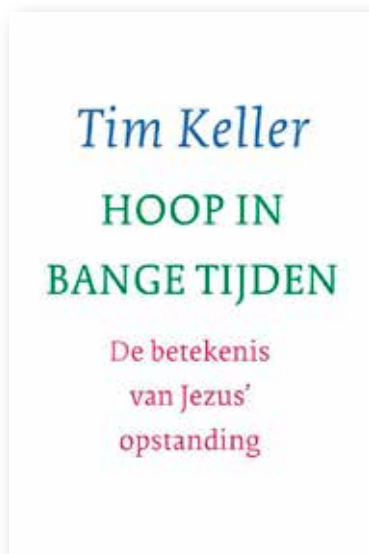
Ds. Rutger Heij, *Gods liefde voor jou. Negen Bijbelstudies belichten Gods liefde voor jou vanuit bekende en minder bekende Bijbelgedeelten*, ISBN 978 90 5560 5811, Vuurbaak, 80 pag. €10,90

Hoop in bange tijden

Veel christenen beschouwen Jezus' dood aan het kruis als dé centrale leerstelling van het christelijk geloof. Tim Keller zet in zijn boek juist de betekenis van de opstanding uiteen. Hij bespreekt eerst de historiciteit van de opstanding. Vervolgens zet Keller uiteen hoe de opstanding van Jezus Christus hoop en vernieuwing brengt op allerlei levensgebieden: De opstanding bevrijdt van de angst voor de dood, geeft kracht om te werken aan sociale gerechtigheid, biedt troost in lijden en geeft hoop voor de cultuur. Keller laat zien hoe het koninkrijk van God sinds

Jezus' komst reeds aanwezig is en wat we mogen verwachten van de volledige doorbraak ervan.

Het hoofdstuk *Hoop voor relaties* stelt dat de verbondenheid met christenen van een andere etniciteit of sociale klasse veel dieper gaat dan de band met niet-christenen van je eigen groep. Je zou dit inzicht ook kunnen toepassen op de omgang met christelijke homo's en transgenders. Maar Keller sluit in plaats daarvan het hoofdstuk af met een uiteenzetting van de orthodox christelijke seksuele moraal. Hij heeft daar zeker wat over te zeggen, maar op

Troostgedichten

Hoe geef je vorm aan pijn en rouw? Rouw kent veel kanten en veel kleuren. Dikwijls ben je op zoek om hieraan stem te geven. Voor jezelf of voor een ander. Deze kleine bundel bevat gedichten die woorden geven aan verdriet, verlies, pijn of gebrokenheid van het bestaan. Soms heel kort en bondig, soms heel verhalend.

Nel Benschop verstaat de kunst om heel eenvoudig, haast pratend dichtbij te komen. Nog steeds goed leesbaar en invoelend. De mooie, ingetogen titel vormt ook de beginregel van haar tweede gedicht Niet dat ik het begrepen heb: "Ik wou zo graag, dat ik wat troost kon geven, aan mensen in hun troosteloos bestaan; ...ik wou, dat ik wat beters had dan woorden, wat méér, dan slechts een hulpeloos gebaar." Van Benschop zijn ruim 25 gedichten te lezen.

Andere namen in deze bundel zijn Hans Bouma, Inge Lievaart, Willem de Mérode, Huub Oosterhuis, Henriette Roland Holst, André Troost, Jacqueline van der Waals, Jaap Zijlstra, Hélène Swarth en Alice Nahon. Een gevarieerd gezelschap met verschillende kwaliteiten. Persoonlijk vind ik het jammer dat de laatste twee een plek hebben gekregen in dit troostboekje. De taal die zij gebruiken bereikt moeilijker je hart. Het is een boekje waarbij je een gedicht een paar dagen open laat liggen op je tafel. Woorden kunnen troosten en door herkenning wordt de pijn wat zachter en valt er licht over je bestaan. (DK)

Wek mijn zachtheid weer.
Geef mij terug
De ogen van een kind.

Dat ik zie wat is.
En mij toevertrouw
En het licht niet haat

Huub Oosterhuis

Van Nel Benschop, Hans Bouma, Inge Lievaart, Willem de Mérode, Huub Oosterhuis, Jaap Zijlstra e.a., *Ik wou zo graag dat ik wat troost kon geven; De mooiste troostgedichten*, 2020, KokBoekencentrum, Utrecht, ISBN 978 90 435 3533 5, 128 pag. €17,99

deze plaats in het boek lijkt me dat toch een gemiste kans.

Aan het eind van het boek beschrijft Keller een christelijke kankerpatiënt die zijn vertrouwen op God stelt. Hij zal zijn als een berg die onwankelbaar vaststaat, ook als uitlagen mogelijk ongunstig zijn want zijn uiteindelijke bestemming ligt in de opstanding. Dat treft de auteur persoonlijk, want Tim Keller lijdt aan alvleesklierkanker. Met dit indirecte getuigenis laat hij zien wat de opstanding voor hem persoonlijk betekent. (RK)

Tim Keller, *Hoop in bange tijden, De betekenis van Jezus' opstanding*, 2021, Van Wijnen, ISBN 978 90 5194 606 2, 287 pag. € 19,95

*Over waar we
als mensen toe
in staat zijn*

Anne Frank

In januari stonden de media bol van een nieuw boek. Internationale onderzoekers hadden onderzoek gedaan naar het verraad van Anne Frank. En, belangrijker nog: dit team wees een nieuwe verrader aan. De Amsterdamse notaris Arnold van den Bergh, een gewezen lid van de Joodsche Raad, zou het adres van het Achterhuis hebben doorgegeven aan de Duitse bezetters om zijn eigen gezin van een zekere dood af te houden.

Het boek heet Het Verraad Van Anne Frank en is geschreven door de Canadese auteur en historica Rosemary Sullivan. Zij beschrijft het onderzoek van een coldcaseteam onder leiding van de gepensioneerde FBI-agent Vince Pankoke. Hij werd in dit onderzoek ondersteund door een keur van Nederlandse en internationale vakmensen. Het verhaal van Anne Frank is bekend. Vijfentwintig maanden lang zat zij ondergedoken in het achterhuis aan Prinsengracht 263, waar haar vader Otto nog voor de oorlog zijn bedrijven Opekta en Pectacon had ondergebracht. In deze bedrijven werd pectine gemaakt, noodzakelijk voor het maken van jam. In het kader van de 'arisering', de ont-joodsing van joodse bedrijven, werden de bedrijven samengevoegd en ging het verder onder de naam Gies & Co, genoemd naar een van de Achterhuis-helpers Jan Gies. In de ochtend van 4 augustus 1944 haalde de SD'er Karl Josef Silberbauer, samen met Nederlandse handlangers, de acht onderduikers uit dit pand. Naast Anne leefden in dit achterhuis ook haar zus Margot, ouders Otto en Edith, de tandarts Fritz Pfeffer en de familie Van Pels (Hermann, Auguste en Peter). Acht mensen, ruim twee jaar,

onttrokken aan het zicht. Het verhaal van Anne Frank staat symbool voor al die andere slachtoffers van de Holocaust. Het gaat om miljoenen mensen: joden, Sinti en Roma, homoseksuelen, Jehova's getuigen, gehandicapten – om nog maar te zwijgen van al die 'gewone' burgers, die bijvoorbeeld zijn omgekomen tijdens de Hongerwinter. Of de soldaten van de geallieerden (Amerikanen, Canadezen, Britten, Russen), die hun leven gaven voor de vrijheid.

Enfin.

Pankoke en zijn team onderzochten al het beschikbare materiaal dat na de oorlog werd opgesteld. Een indrukwekkend onderzoek, omdat op verschillende plekken veel informatie is verschenen. Mede op basis van kunstmatige intelligentie (Artificial Intelligence, AI), is een aantal theorieën ontkracht. Magazijnchef Willem van Maaren bijvoorbeeld, wordt in dit boek opnieuw als onschuldig aangewezen. Na de oorlog was hij de eerste verdachte van het mogelijke verraad, maar nader onderzoek wijst uit dat hij anti-Duitse sympathieën had. De gewezen notaris Van den Bergh wordt in dit nieuwe boek aangewezen

als de meest waarschijnlijke verrader van het Achterhuis. De commotie rondom dit boek was goed georganiseerd. Want het verscheen in meerdere landen tegelijkertijd. Een internationaal embargo zorgde voor een wereldwijde publicatie en nieuwsaanbod. Maar het onderzoek rammelt op meerdere punten. Enerzijds vanwege de betrokkenheid van deskundigen. Een deel van de mensen die in het nawoord wordt bedankt, heeft aangegeven niet of slechts heel erg zijdelings betrokken te zijn geweest bij dit onderzoek. Zelfs zo weinig, dat ze geen bijdrage hebben geleverd. Ook inhoudelijk is het nieuwe onderzoek niet heel sterk. Woorden als 'waarschijnlijk', 'het is logisch dat', 'het is aannemelijk dat' worden veelvuldig gebruikt. Waarom het boek dan toch zoveel aandacht genereert? Omdat we zeven decennia na de oorlog toch willen weten wie verantwoordelijk is voor dit verraad. Omdat het gaat over onschuld. Over recht. Over waar we als mensen toe in staat zijn. En omdat we nooit helemaal weten hoe het zit. Tot frustratie van ons nationaal bewustzijn.

Bijbelstudie uitgaven in boekvorm, verkrijgbaar bij de boekhandel,

Deuteronomium Mozes' preek met het oog op de toekomst	ds. Dick Dreschler	€ 11,90
Psalmen In het licht van het Nieuwe Testament	ds. D. Grutter	€ 11,50
Geniet van het leven! Prediker	ds. H. vd Berg en W.A. vd Jagt	€ 8,50
Jeremia Profeet tegen wil en dank	ds. Dick Dreschler	€ 11,50
Het boek van de twaalf profeten Moed, hoop en vertrouwen voor Gods volk	ds. Marius van Rijswijk	€ 12,99
Amos (ook op audio) Oordeel over onrecht	ds. Pieter Niemeijer	€ 10,50
Romeinen Gods recht geldt voor iedereen	ds. Pieter Niemeijer	€ 10,90
Galaten Christus alleen!	ds. Roel Meijer	€ 10,50
Efeze	ds. Alko Driest	€ 9,99
Kolossenzen (ook op audio) Gods mysterie	ds. Alko Driest	€ 10,50
Jozef Een slaaf wordt onderkoning	ds. Cees van den Berg	€ 11,50
Gideon Met vertrouwen naar de beslissende slag	ds. Cees van den Berg	€ 10,50
Elisa; mijn God redt	ds. Cees van den Berg	€ 11,99
Ik kies jou Samen in gesprek over de uitverkiezing	ds. Roel Meijer	€ 10,50
Op weg naar de nieuwe aarde	drs. Piet Houtman	€ 10,50
Gods liefde voor jou	ds. Rutger Heij	€ 10,90 <i>nieuw</i>

Kijk voor een korte omschrijving van bovenstaande uitgaven op www.steunpuntbijbelstudie.nl

Gemeenteschetsen, gratis te downloaden via www.steunpuntbijbelstudie.nl

1 Heb ik God lief? 2 Mensen met toekomst 3 Gevouwen handen 4 Jouw probleem: mijn probleem 5 Leiden en laten leiden 6 Gods huis ... open huis 7 Hoe gewoon is de doop? 8 Het Heilig Avondmaal 9 Engelen en demonen 10 Gaaf! 11 TOLLE LEGE 12 Je mag er zijn! 13 Zondagsheiliging 14 Groeien in Christus 15 Als één lid lijdt ... 16 Heer, U bent mijn leven 17 Schuldig en toch vrijgesproken! 18 Het feest van de eredienst 19 Voor Hem 20 Oneindige missie 21 Liefdedienst m/v 22 Apart en toch samen? 23 Samen op weg naar Vader 24 Seksualiteit in liefde en trouw 25 God en onze euro's 26 Liefde leven, liefde geven ... -over opvoeden 27 Luther, breaking news for 2017 28 Een hart vol vuur, bewust op God gericht 29 Leerlingen; 10 thema's over discipelschap 30 Bewust! Groen ... bewust? 31 God praat door de kleine profeten tegen jou! 32 Zo vader, zo zoon

Doe NORMaal - #MeToo

In de terecht opgelaaide ophef rond The Voice worden we opnieuw uitgedaagd om kritisch te kijken naar ons eigen gedrag.

Hoe gedragen wij ons als mannen en vrouwen.

In onze eigen relatie, in ons gezin, in onze opvoeding naar onze kinderen, op de werkvloer en ook in de kerk.

Verschijningsdatum volgend nummer omstreeks 28-05-2022

Thema's volgende nummers

- juli/augustus Ontmoetingsdagnummer
- september/oktober Openbaring

Ontmoetingsdag

5 april 2022

“Heilig Avondmaal: verleden, heden, toekomst”

Spreker: ds. Jasper Bosman

Iedereen is welkom!

Scan de QR-code voor actuele informatie over de ontmoetingsdag.

Tijden: 10.30 – 15.30 uur

Locatie: Kruiskerk, Thorbeckelaan 73, Meppel

Muzikale begeleiding:

Henk Ophoff (piano) en Mirjam Altena (fluit).

Toegangsprijs: 15 euro, inclusief koffie/thee bij binnenkomst en een soepje in de lunchpauze.

Collectiedoel:

Brillemappen voor blinden in Sri Lanka (NBG).

ADRESSEN

Voor **abbonementen, adreswijzigingen** etc.:
Administratie steunpunt Bijbelstudie
Postbus 499, 8000 AL Zwolle
tel. 038 427 04 48 (uitsluitend bereikbaar op woensdagochtend tussen 9-12 uur)
Voorkeur gaat uit naar contact per e-mail:
administratie@steunpuntbijbelstudie.nl

WegWijs is een uitgave van de
Gereformeerde Bijbelstudiebond
Alles over de bond vind je op
www.steunpuntbijbelstudie.nl.

Redactie WegWijs

Hoofdredacteur: Frits Tromp
Eindredacteur: Ida Nijman-Stegeman
Redactieleden: Dieneke van de Kamp,
Ria Kuijper, Nanda Langkamp, Piet Zeilstra.

Voor de **inhoud** van WegWijs:

Redactiesecretaris: Frits Tromp
Bleeklaan 3M 8921 GW Leeuwarden
e-mail: redactie@steunpuntbijbelstudie.nl

Abbonementen WegWijs

Leden van verenigingen die bij steunpunt Bijbelstudie zijn aangesloten, krijgen WegWijs gratis. Particulier abonnement: € 17,50 per kalenderjaar.

Opzeggen: schriftelijk of via e-mail vóór 1 december

Losse nummers van WegWijs zijn te bestellen via het bestelformulier op de website www.steunpuntbijbelstudie.nl. De kosten zijn: € 3,50 per stuk. Dit is incl. verzendkosten. De betaling van uw bestelling kunt u direct overschrijven naar bankrekening NL74 INGB 0000 8394 84 t.n.v. van Gereformeerde Bijbelstudiebond te Zwolle o.v.v. WegWijs-nummer als betalingsreferentie.

WegWijs is ook verkrijgbaar in **braille, grootletter, digitale** en **gesproken** vorm via CBB, Christelijke Bibliotheek voor blinden en slechtzienden, Postbus 131, 3850 AC Ermelo, tel. (0341) 565499

Overname van artikelen is alleen toegestaan na toestemming van de redactie.

Vormgeving en opmaak WegWijs:

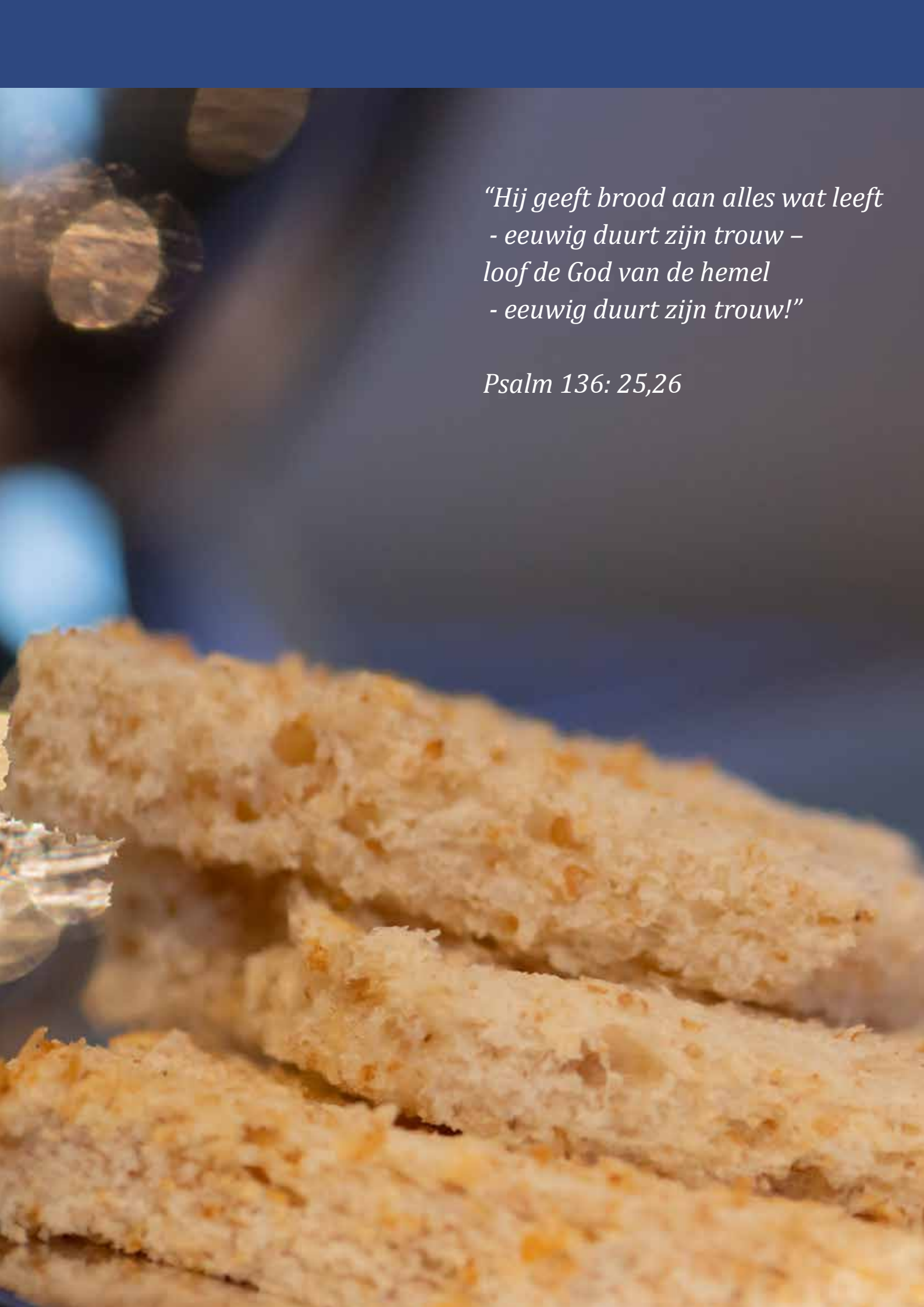
LPB media | www.lpbmedia.nl

Druk: Scholma, Bedum;

ISSN-nummer 0929-2136

Wilt u de dag thuis volgen? Kijk dan via: www.steunpuntbijbelstudie.nl/ontmoetingsdag. Ook vindt u op deze pagina het dagprogramma en actuele informatie over eventuele coronamaatregelen.

Bij vragen mail naar info@steunpuntbijbelstudie.nl.

A close-up photograph of several slices of light-colored, porous bread, possibly rye or whole grain, stacked together. The bread is the primary focus in the lower half of the image. The background is a dark, out-of-focus blue-grey color, featuring several circular bokeh light spots in shades of gold and blue, suggesting a festive or indoor lighting environment.

*“Hij geeft brood aan alles wat leeft
- eeuwig duurt zijn trouw –
loof de God van de hemel
- eeuwig duurt zijn trouw!”*

Psalm 136: 25,26